

Тема 6: Загальна характеристика ринку FOREX.

Валютний ринок — це, по суті, сукупність конверсійних операцій по купівлі-продажу іноземної валюти на конкретних умовах (сума, обмінний курс, період) з датою валютування, які здійснюються між учасниками валютного ринку. Відносно конверсійних операцій в англійській мові прийнятий стійкий термін *Foreign Exchange Operations*, скорочено FOREX, або FX.

Масштаби валютного ринку величезні. Щодня тут продається і купується понад \$4 трлн., і об'єми операцій збільшуються на 5-7% щорічно. Вказана величина набагато більша об'єму будь-якого товарного, фондового, ф'ючерсного або якого-небудь іншого ринку.

Варто відзначити, що FOREX — це не ринок в звичному розумінні. У нього немає єдиного центру. Торгівля на ринку FOREX проводиться за допомогою телефонного зв'язку і через термінали комп'ютерної сітки. Ринок FOREX, як і всі фінансові ринки, ніколи не знаходиться в стані рівноваги, його стан можна визначити як постійний пошук рівноваги. З 1971 р. ці пошуки помітно активізувалися. Дана обставина пов'язана з відмовою від Бреттон-Вудської системи фіксованих курсів і переходом до «вільного плавання» валют. Результатом відходу держав від політики регулювання валютних курсів став притік на ринок FOREX професійних гравців і, як наслідок, посилення курсових коливань.

Охарактеризуємо особливості ринку FOREX, які спонукають професійних інвесторів брати в ньому участь:

- ліквідність. Ринок FOREX оперує величезними грошовими масами. При цьому як товар виступають самі гроші. Вартість однієї операції в багато разів перевищує аналогічні показники на будь-якому іншому ринку. Ця особливість ринку FOREX найбільш приваблива для інвесторів, оскільки надає повну свободу в миттєвому відкритті або закритті будь-якої позиції. Крім цього, висока ліквідність є привабливою для інвестора, оскільки вона забезпечує йому свободу відкривати і закривати позицію будь-якого об'єму;

- доступність. Привабливою є можливість торгувати 24 години на добу протягом 5 робочих днів;

- гнучка система організації торгівлі. Багато інвестиційних менеджерів, відкриваючи ту або іншу позицію, наперед планують за часом свої майбутні дії. На валютному ринку FOREX позиція може бути відкрита на наперед встановлений термін за бажанням інвестора;

- гнучка стратегія оплати за операцію. На ринку FOREX традиційно немає ніяких комісійних витрат, окрім природної ринкової різниці (спреду) між цінами попиту і пропозиції. Проте на практиці, трейдер відкриває рахунок при мінімальному розмірі комісійних, обумовлених в договорі з маркет-мейкером або з брокер-агентом. Залежно від активності трейдера і балансу інвестиційного рахунку розмір стягуваних маркет-мейкером або брокер-агентом комісійних може бути значно понижений;

- спрямованість ринку FOREX. Рух валют має певну та ідентифіковану спрямованість, яка відстежується протягом достатньо тривалого проміжку часу.

Кожна конкретна валюта демонструє властивий тільки їй малюнок розвитку в часі, що дає інвестиційним менеджерам можливість осмислено маніпулювати залученими активами;

- **однозначність котирувань.** Через високу ліквідність ринку продаж практично необмеженого об'єму може бути виконаний за єдиною ринковою ціною. Це дозволяє уникнути проблеми нестійкості, існуючої на ф'ючерсних і інших фінансових ринках, де в певний час і за певною ціною може бути продана обмежена кількість контрактів;

- **розмір маржі.** Розмір кредитного плеча (маржі) на ринку FOREX визначається тільки угодою між клієнтом і тим банком або тією брокерською фірмою, яка забезпечує йому вихід на ринок і зазвичай складає 1/1, 50/1 або 100/1. Використання таких великих кредитних «плечей» разом з сильною волатильністю робить цей ринок високодохідним (з високим ступенем ризику).

Головними валютами, на частку яких припадає основний об'єм всіх операцій на ринку FOREX, є на сьогоднішній день долар США (USD), євро (EUR), японська йена (JPY), швейцарський франк (CHF) і британський фунт стерлінгів (GBP). Потрібно сказати, що до появи євровалюти велика частка ринку припадала на німецьку марку (DEM).

Долар США (USD). Після Другої світової війни американський долар став провідною світовою валютою. На сьогоднішній день долар є універсальним платіжним засобом в міжнародному бізнесі, валютою-притулком при різних фінансових і політичних кризах в інших країнах, а також об'єктом міжнародних інвестицій завдяки великому об'єму високонадійних цінних паперів — державних довгострокових облігацій США.

Крім того, за оцінками експертів, долар США займає приблизно 50-60% в міжнародних резервах центральних банків, що становлять в сумі до \$ 1 трлн. Долар США також є загальноновизнаною базовою валютою при котируванні інших валют. Особливо слід зазначити, що, як правило, ціни всіх інших валют виражаються по відношенню до долара США.

Єдина європейська валюта (EUR). Єдина валюта, що з'явилася 1.01.99, об'єднала 11 європейських країн в наймогутніший економічний блок світу, на частку якого припадає майже п'ята частина глобального випуску товарів і послуг і світової торгівлі.

Все перше півріччя 1999 р. курс валюти неухильно падав. В цьому деякі вбачають ознаки недовіри до нової валюти, а інші бачать грошову політику, що ефективно проводилася єдиним Європейським Центральним банком, оскільки низький обмінний курс вигідний європейським експортерам, істотно підвищуючи конкурентоспроможність їх товарів на світових ринках. Проте після введення євро в наявний обіг на початку 2002 р. його курс зміцнився більш ніж на 15% протягом півроку.

Японська йена (JPY). На сьогоднішній момент політика Японії направлена на послаблення курсу національної валюти. Головною особливістю фінансової ситуації в сучасній Японії є надзвичайно низькі короткострокові процентні ставки. Банк Японії підтримує їх практично на нульовому рівні. Тому дуже великі об'єми заощаджень і засобів пенсійних фондів і інших

інвесторів були вкладені в зарубіжні цінні папери. Істотно поступаючись долару як резервна валюта і інструмент міжнародних розрахунків, йена є однією з основних валют на міжнародних фінансових ринках.

Швейцарський франк (CHF). Об'єми операцій з участю швейцарського франка набагато менші ніж з іншими розглянутими валютами. З появою єдиної європейської валюти волатильність курсу франка по відношенню до євро стала набагато менша ніж була волатильність франка по відношенню до німецької марки. Швейцарський Національний Банк (SNB) проводить політику, направлену на координування фінансових умов в Швейцарії і Єврореґіоні.

Британський фунт (GBP). Перш за все слід зазначити, що британський фунт був провідною світовою валютою до Першої світової війни. Ослаблення позиції британського фунта відбулося в міжвоєнний період, що привело до остаточного лідерства долара. Не дивлячись на це, на ринку Лондона мають місце до 50% транзакцій з участю фунта. На ринку FOREX вони займають близько 14%. Варто вказати на те, що британський фунт дуже чутливий до даних по ринку праці і інфляції в Англії, а також до цін на нафту. В інформаційних потоках на ринку FOREX британський фунт позначається або як cable, або як round.

Німецька марка (DEM). Не дивлячись на те, що німецька марка пішла з світової арени, поступившись місцем єдиній європейській валюті, про неї варто сказати декілька слів. До приходу євро німецька марка займала друге місце після долара по частці в світових валютних резервах (близько 25%). На курс марки сильно впливали соціально-політичні процеси в Росії, з якою Німеччина тісно зв'язана економічними і політичними відносинами. Цей вплив передався новій валюті — євро, оскільки Німеччина представляє значну частину економіки держав, що об'єднали свої валютні системи.

Коди основних валют, що використовуються в інформаційних системах для позначення різних валют поданні в Таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Міжнародне позначення валют

Назва	Код	Опис
British Pound	GBP	Британський фунт
Canadian Dollar	CAD	Канадський долар
Japanese Yen	JPY	Японська йена
United States Dollar	USD	Американський долар
New Zealand Dollar	NZD	Новозеландський долар
Australian Dollar	AUD	Австралійський долар
Danish Krone	DKK	Датська крона
Euro	EUR	Єдина європейська валюта
Singapore Dollar	SGD	Сінгапурський долар
Hong Kong Dollar	HKD	Гонконгський долар
Swiss Franc	CHF	Швейцарський франк
Austrian Schilling	ATS	Австрійський шилінг

На сьогоднішній момент існує велика кількість біржових інструментів, з якими може працювати трейдер. Не секрет, що операції на світових фінансових ринках вважаються одними з самих прибуткових видів легального бізнесу. Пік активності в цій сфері припадає на економічний бум 80-х рр. XX ст. Це десятиріччя було відзначено зростанням особистих грошових надходжень. За інформацією, опублікованою в журналі «Forbes», 24% всіх володарів мільярдних капіталів заробили їх саме на фінансових ринках.

Найбільші банки отримують значний прибуток в результаті роботи на валютному ринку. Велика частина прибутку таких банків, як Credit Suisse, Bank Austria, Bank America, UBS (Union Bank Switzerland), є результатом спекуляцій на міжнародному валютному фінансовому ринку, включаючи спекуляції на різниці депозитних ставок.

На сьогоднішній день прийнято виділяти наступних основних учасників ринку:

- комерційні банки. В банках концентруються рахунки інших учасників ринку. Крім того, банки здійснюють з цими рахунками необхідні клієнтам конверсійні операції. Крім задоволення заявок клієнтів, банки можуть проводити операції і самостійно, за рахунок власних і залучених засобів. Валютний ринок є ринком міжбанківських операцій, і, кажучи про рух валютних курсів, слід розуміти міжбанківський валютний ринок. На світових валютних ринках найбільший вплив мають міжнародні банки, щоденний об'єм операцій яких досягає мільярдів доларів. Це такі банки, як Barclays Bank, Citibank, Chase Manhattan Bank, Deutsche Bank, Swiss Bank Corporation, Union Bank Switzerland і ін.;

- валютні біржі. На відміну від фондових, товарно-сировинних, ф'ючерсних та опціонних бірж, робота валютних бірж не проходить в певних будівлях і в певні години. Завдяки розвитку телекомунікаційних технологій більшість провідних фінансових установ світу користується послугами бірж напряду і через посередників протягом всієї доби. Найкрупнішими світовими біржами є Лондонська, Нью-Йоркська і Токійська валютні біржі;

- центральні банки. Основною функцією центральних банків є управління валютними резервами, проведення валютних інтервенцій, що здійснюють вплив на рівень обмінного курсу, а також регулювання рівня основних процентних ставок по вкладеннях в національній валюті. Найбільшим впливом на світові валютні ринки має Федеральна резервна система США (US Federal Reserve або FED). Далі слідує Європейський Центральний Банк (European Central Bank) і Центральний банк Великобританії (Bank England, називають також Old Lady);

- компанії, які здійснюють зовнішньоторговельні операції. Компанії, що беруть участь в міжнародній торгівлі, демонструють стійкий попит на іноземну валюту (імпортери) і пропозицію іноземної валюти (експортери). При цьому дані організації прямого доступу на валютні ринки, як правило, не мають і проводять конверсійні і депозитні операції через комерційні банки. Варто відзначити, що вказані компанії в більшості випадків не націлені на отримання прибутку від коливань валютних курсів, а намагаються лише мінімізувати пов'язані з ними можливі збитки;

- інвестиційні учасники ринку. Дані учасники представлені різними міжнародними інвестиційними, пенсійними, взаємними фондами, страховими компаніями і трастами. Вказані організації, як правило, здійснюють політику диверсифікованого управління портфелем активів, розміщуючи засоби в цінних паперах урядів і корпорацій різних країн;

- брокерські компанії. Основна функція брокерських компаній полягає в тому, щоб звести покупця і продавця іноземної валюти і забезпечити проведення між ними конверсійної операції. За своє посередництво брокерські фірми стягують брокерську комісію. Брокерська фірма, що володіє інформацією про курси по вже укладених операціях, є місцем, де формується реальний валютний курс. Комерційні банки одержують інформацію про поточний рівень курсу від брокерських фірм. Серед брокерських компаній на міжнародних валютних ринках найбільш відомі такі, як Lasser Marshall, Harlow Butler, Tullettand Tokio, Coutts, Tradition і др.;

- приватні особи. На сьогоднішній день все більшу популярність набуває гра на біржі приватних інвесторів. Фізичні особи отримали можливість проводити широкий спектр неторгових операцій в частині зарубіжного туризму, переказів заробітної плати, пенсій, гонорарів, купівлі і продажу іноземної валюти.

Однією з особливостей ринку FOREX є те, що торгівля тут ведеться 24 години на добу і ніколи не припиняється. У всіх часових поясах, в будь-якому з основних світових торгових центрів (Лондон, Франкфурт, Нью-Йорк, Токіо, Гонконг, Сідней і ін.) є дилери, готові негайно надати можливість увійти до ринку.

Та все ж умовно прийнято виділяти регіональні торгові сесії ринку FOREX, на які припадає основний об'єм операцій: азіатська, європейська, американська і тихоокеанська сесії (див. табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Регіональні торгові сесії

Регіон	Назва міста	Час відкриття	Час закриття
Asia	Токіо	03:00	11:00-12:00
	Гонконг	04:00	12:00-13:00
	Сінгапур	04:00	12:00-13:00
Europe	Франкфурт	09:00	17:00-18:00
	Лондон	10:00	18:00-20:00
America	Нью-Йорк	16:00	23:00-24:00
	Чикаго	17:00	00:00-01:00
Pacific	Велінгтон	00:00	08:00-09:00
	Сідней	01:00	09:00-10:00

Вкажемо деякі особливості торгових сесій:

- азіатська сесія. Тут найбільш активні операції на ринку конверсійних операцій долара до японської йени, долара до євро, євро до йени і долара до австралійського долара. Коливання валютних курсів під час роботи сесії часто

незначні, але бувають дні, коли валюти, особливо долар проти йени, здійснюють запаморочливі польоти, — це дні, коли Центральний банк Японії проводить валютну інтервенцію;

- європейська сесія. В 7:00 по GMT відкривається ринок в європейських фінансових центрах: Цюріху, Франкфурті, Парижі, Люксембурзі. Проте посправжньому сильний рух валютного курсу долара до основних валют починається після відкриття лондонського ринку. Це продовжується, як правило, протягом двох-трьох годин, після чого дилери європейських банків відправляються на ленч і активність ринку знижується;

- американська сесія. Ситуація поживається знов з відкриттям ринку в Нью-Йорку в 13:00 по GMT, коли починають ранкову роботу дилери американських банків, а також повертаються з ленчу європейські дилери. Сили європейських і американських банків приблизно рівні, тому коливання курсу в середньому не виходять за межі звичайних європейських коливань. Проте, валютні дилери з нетерпінням чекають відкриття нью-йоркського ринку, щоб отримати свіжі дані про можливий рух курсу (особливо, якщо європейський ринок був млявим). Проте після закриття європейського ринку (близько 17:00 по GMT) агресивні американські банки, залишившись наодинці на «тонкому ринку», здатні різко змінити валютний курс долара по відношенню до інших валют;

- тихоокеанська сесія. Ця сесія історично вважається найспокійнішою на ринку FOREX.

Приведемо зведену таблицю по основних фінансових центрах світу і їх частці (об'єм торгів) на ринку FOREX.

Таблиця 4.3

Основні фінансові центри світу

Фінансовий центр	Різниця в годинах GMT		Частка обороту %
	взимку	влітку	
Sidney	+9	+10	3
Tokyo	+9	+9	13
Hong Kong	+8	+8	7
Singapore	+7	+8	7
Frankfurt	+1	+2	7
Zurich	+1	+2	7
Paris	+1	+2	4
London	0	+1	32
New-York	-5	-4	20